

ROLF KNAP

REBEL UIT BETONDORP

MEMOIRES

getalenteerd musicus, componist,
sportman, uitvinder

Met de uitgave van zijn memoires beogen de uitgevers om leven-en-werk én het sociaal-maatschappelijk en politiek engagement van mede-oprichter van het fameuze Skrjabin Genootschap en multitalent Rolf Knap, onder de aandacht te brengen van een groter publiek. Zijn betrokkenheid en kritische stellingname bij zowel maatschappelijke als culturele ontwikkelingen was evident en hij schuwde niet om daaruit ook voor zichzelf consequenties te trekken, al keerde zich dat vaak tegen hem. Hij zocht daarbij bovendien de publiciteit als hij dat nodig vond voor de goede zaak. Ondanks zijn afnemende gezondheid ontplooidde hij zijn laatste initiatieven toen hij als bewoner van het befaamde Rosa Spier Huis (een woon-/ werkgemeenschap van oudere kunstenaars, schrijvers en wetenschappers), in 1969 gesticht in het Noord-Hollandse Laren, vernam dat er plannen bestonden om dit culturele 'monument' met tuinencomplex ontworpen door Mien Ruys, te slopen ten behoeve van nieuwbouw elders. Hij moest uiteindelijk zelf echter vertrekken uit deze instelling en trok berooid, met achterlating van zijn vriendin, in een klein appartement in het Noord-Hollandse Midwoud.

ROLF KNAP MEMOIRES

Rebel uit Betondorp

getalenteerd musicus, componist,
sportman, uitvinder

Colofon

Auteur: Rolf Knap

Uitgave © 2023 Stichting Wonderwel voor Oikos Projecten, Eext

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever is niet aansprakelijk voor uitspraken, noch voor beschrijvingen van personen in deze autobiografie. De afbeeldingen zijn afkomstig uit het enige bewaarde Word-manuscript van Rolf Knap en de uitgever heeft geprobeerd rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Mocht u desondanks menen rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.

Boekverzorging: Ewout Storm van Leeuwen

Distributie: Boeken coöperatie Nederland U.A.

Contact: boekcoop@gmail.com

ISBN 9789492079657

NUR 641

Inhoud

Inleiding bij de memoires van Rolf Knap	7
Interview	9
Mijn verhaal over liefde, familie, vriendschap, kunst, sport en politiek	19
Mijn jeugd in Betondorp	21
Terug in Amsterdam	29
Twee Amsterdammertjes tijdens de hongerwinter in Franeker (Hans Knap)	33
Hoe mijn middelbareschoolperiode na de oorlog verliep	50
De ontstaansgeschiedenis van een obsessieve tienerrelatie	62
Het vervolg, na de middelbare school-periode	72
De periode Hemonystraat en vice versa	79
Alsnog naar het conservatorium...	85
Periode Jordaan	95
Boekhandelaar in Betondorp (Jacques Knap)	101
Het gezellige wonen in de Hazenstraat	116
Het vervolg van die obsessieve tiener-relatie	126
Het resultaat van die obsessieve tiener-relatie: huwelijk, gezinsvorming en kostwinnerschap	135
De voorbereidingsperiode van het hobo-examen	154
Onbevoegd maar niet onbekwaam!!!	160
Mijn recht op zelfbeschikking...	169
Een echtscheiding, weer een verhuizing en een nieuwe relatie	177
De Projectgroep - 8	193
Nieuwe perspectieven en mijn verhuizing naar Westfriesland	207
Het rampenjaar 1982	240
Baringsweeën en misgeboorten bij de bouw van concertgebouwen	283
Het ontstaan van het Skrjabin Genootschap	290

Nu weer terug naar 1992	315
Het chronisch vermoeidheidssyndroom of iets anders?	324
De rest van mijn revalidatietraject en wat verder nog ter tafel komt...	351
Op naar het Rosa Spier Huis...	401
Chronologische lijst van mijn ervaringsfeiten in het Rosa Spier Huis	409
Nog een woordje over mijn oud-hoboleerlingen	422
Dankbetuigingen	431
Curriculum Vitae	435
Aanhangsels	438
Nabeschouwing	450

Inleiding bij de memoires van Rolf Knap, rebel uit Betondorp

Begin 2022 had Rolf Knap (Amsterdam 1937) de plannen voor een boek-uitgave van zijn memoires reeds enkele jaren in voorbereiding. Het manuscript was inmiddels zelfs zo ver gevorderd dat hij in februari van dat jaar aan ondergetekende - bestuurslid van de Stichting Wonderwel voor Oikos Projecten - zijn concept toezond, compleet met illustraties en omslagontwerp, met het verzoek om hem bij de uitgave daarvan te willen helpen. Hoewel hij heeft bewezen niet voor een kleintje vervaard te zijn bestonden er voor hem op dat moment te veel praktische problemen om zijn boek daadwerkelijk zelf uit te kunnen geven.

Rolf Knap, een zeer kritisch en creatief multitalent, was in 1985 onder meer medeoprichter van het Skrjabin Genootschap en hij heeft dit genootschap tot 2022 'op de been gehouden'.* Zijn gezondheid was inmiddels echter sterk achteruitgegaan en nadat hij voordien meerdere malen onvrijwillig 'zijn spullen heeft moeten pakken' moest hij na enkele jaren in het Rosa Spier Huis in Laren (NH) te hebben gewoond in 2017 opnieuw op zoek naar een geschikte woon-/werkruimte.

Ook zijn financiële positie was verre van rooskleurig, vandaar zijn verzoek of wij als stichting misschien toch een mogelijkheid zagen om tot enige vorm van publicatie te komen. Het bestuur besloot daarop om in samenwerking met de Boekencoöperatie deze uitgave mogelijk te maken. Vervolgens stuurde Rolf Knap ook zijn Curriculum Vitae met aanhangsels en losse opmerkingen als toevoeging bij zijn manuscript en hij kondigde nog enkele stukken tekst aan.

Hij gaf daarbij mede in overweging of zijn oorspronkelijke werktitel 'Betondorp-gajus' wellicht een (te) negatieve lading had. Weliswaar zou deze titel de belangstellende lezer misschien inderdaad direct inzicht kunnen geven in sociale en politieke opvattingen van de auteur met betrekking tot de nog steeds aanwezige 'rangen en standen' binnen de huidige maatschappij, maar ons inziens bleef de rol van de auteur zelf daarin onderbelicht.

* o.a.: <https://www.muziekencyclopedie.nl/action/entry/Rolf+Knap>

Rolf Knap bleef gedurende zijn gehele leven immers strijdbaar tegen elke vorm van onrecht en hij was regelmatig actief als ‘luis in de pels’. Om dit ook in de titel van zijn memoires tot uitdrukking te brengen hebben we daarom voorgesteld om bij wijze van geuzennaam hier gebruik te maken van het begrip ‘rebel’ en hij kon zich daar goed in vinden.

Door zijn onverwachte overlijden in april 2022 was dit helaas zowel het eerste als het laatste item waarover de uitgevers uitgebreid met de auteur van gedachten hebben kunnen wisselen. En nadat wij aldus in goed overleg de eerste stappen ter voorbereiding van deze uitgave hadden gezet, kon door zijn vroegtijdig overlijden een gezamenlijke redactie van de tekst niet meer plaatsvinden.

De oorspronkelijke opbouw van het manuscript werd zo veel mogelijk aangehouden. En ondanks het gegeven dat de kwaliteit van sommige door de auteur aangeleverde illustraties hier en daar te wensen overliet, evenals de bronvermelding, vonden wij het van belang om dit historische document met een zeer persoonlijke terugblik op zijn leven niet in vergetelheid te laten geraken. De uitgevers hebben daarom besloten om, behoudens enkele taalkundige correcties, dit manuscript onverkort postuum te publiceren zoals de auteur dat heeft gewild.

Eext, oktober 2023

Efraïm Milikowski.

Interview

'Ik ben nog lang niet uitgepraat' zegt Rolf Knap (1937) aan het eind van het gesprek. Er is gewoonweg te veel te melden over het bewogen leven en de loopbaan van de man die als musicus en componist door het leven gaat, maar op wie het woord multitalent zonder overdrijving van toepassing lijkt te zijn. Om maar even wat aan te stippen: hij liep op z'n zestiende al rond met een basketbal-scheidsrechtersfluitje, zat later in het Amsterdams (B) Jeugd Basketbalteam, danste bij de sociaalbewogen balletdanseres Florrie Rodrigo (1893-1996) die zich na de oorlog vooral met lesgeven bezighield, was tegelijkertijd bezig met zijn vorming tot kunstschilder, studeerde bij de oprichter van de befaamde opleiding voor fysiotherapie E.G. Leffelaar (wat toen nog heilgymnastiek en massage heette) en was recent nog van plan af te studeren en te promoveren op een literatuurstudie over geluidsfysica- en audiofysiologie. Die literatuurstudie (Faseovergangen van geluid naar gehoor) is op internet te vinden, omringd door de bijpassende apparatuur, als senior fitnessstrainer.

Op zijn muziekatelier in het Rosa Spier Huis is de vleugel enigszins verstopt onder paperassen en dozen. Knap arriveerde in de afgelopen zomer van 2014 met tweehonderd dozen in zijn nieuwe behuizing en het uitgepakte deel daarvan heeft ettelijke meters ordners vol dossiers opgeleverd. Hij heeft nog zestig dozen te gaan, een meer dan lastig karwei voor iemand die gekweld wordt door een afstervend zenuwstelsel, waardoor de coördinatie tussen vingers en spieren niet goed meer werkt. De fijne motoriek is verdwenen en musiceren is dus niet meer mogelijk. Knap geeft aan 'vrij Spartaans van karakter te zijn', wat ertoe bijdraagt dat hij ondanks het lichamelijk ongemak nog volop bezig is met zijn diverse bestuursfuncties en de organisatie van concerten.

Als de thee gebracht wordt, fleurt hij deze op met een zoetje en zegt droogjes: 'Ik ben gestopt met roken, met drinken, met dit en met dat, ik moet mezelf wel iets gunnen.'

Dit verhaal gaat verder over toeval. Tweemaal toeval zelfs (en wie daarin niet gelooft mag een ander woord kiezen) met verstrekkende gevolgen.

Rolf Knap is zo'n achttien à negentien jaar oud als hij tijdens zijn opleiding bij Leffelaar na een les een beetje piano gaat zitten spelen. Hij heeft

weliswaar als kind jarenlang les gehad, maar is nooit serieus met muziek bezig geweest. Bij Leffelaar kregen ze in de jaren vijftig, als dit verhaal speelt, de toendertijd heel modieuze Bode-gymnastiek. Rudolf Bode (1882-1970), leerling van Dalcroze, had op door hem gecomponeerde muziek een ritmische gymnastiek gecreëerd waarbij onder meer elegant met knotsjes gezwaaid werd.

Leffelaar zag onmiddellijk een muzikale steunpilaar in Knap en stelde hem voor de pianobegeleiding van hem over te nemen, zodat hij zelf beter les kon geven. Kennelijk had hij ook goede oren, want talloze malen zei hij tegen zijn nieuwe pianist absoluut niet te begrijpen waarom hij niet op het conservatorium zat. Knap had vooral het idee dat het muziekvak heel moeilijk en voor hem onbereikbaar was, maar gestimuleerd door Leffelaar en zijn café-Reijnders-vriend musicus/schrijver Lodewijk de Boer, meldde hij zich toch bij het Amsterdamse conservatorium, waar hij prompt werd aangenomen.

Hij gleed, zegt hij, als het ware het muziekvak in, zoals hij ook al aan het begin van zijn opleiding het componisten vak in gleed, met een strijkkwartet als resultaat. Hij studeerde weliswaar piano met hobo als bijvak, maar strijkkwartetten vond hij een mooie bezetting, dus zijn eerste werk was voor strijkers. Dat bijvak hobo werd bovendien een hoofdvak, mede op voorstel van zijn leraar Haakon Stotijn, die hem voorhield dat er met goeie pianisten grachten waren aan te plempen. Een beeld waarin Knap zich wel kon vinden. En zo heeft hij – dit alles speelt voor de rigoureuze reorganisatie van het orkestenbestel – boven de Moerdijk in vele symfonieorkesten als freelancer gewerkt en had hij daarnaast een soort solistenpraktijk als Bachspeler. Tot de bezuinigingen – ‘je reinste cultuurbarbarisme’ – dat en zijn werk als docent aan de muziekvakopleidingen in Hilversum en Amsterdam gingen treffen.

Als docent realiseerde Knap zich dat hij zijn leerlingen aan het opleiden was voor de sociale dienst i.p.v. het orkestenbestel. Tijd om zich te focussen op het componeren, iets wat mede een stimulans kreeg door een gedeelde eerste prijs die hij samen met Willem Frederik Bon ontving van de Jeugd en Muziek Componisten Studio en waarbij wegens gebrek aan kwaliteit geen tweede en derde prijs werden uitgereikt.

Het is dan 1972. En in de nabije toekomst is toeval nummer twee zich warm aan het lopen. Dat toeval heeft te maken met Knaps kennismaking

met de hem dan nog onbekende componist Skrjabin en die kennismaking heeft weer alles te maken met de Westfrieze behuizing die Knap in 1975 verwerft, een kerkje vlakbij de IJsselmeerdijk.

Denk niet dat het eenvoudig is Knap over Skrjabin aan de praat te krijgen. Het gespreksonderwerp wordt ingegeven door het feit dat met Knaps komst in het Rosa Spier Huis het Europese Genootschap tevens een postadres aan de Esseboom in Laren heeft gekregen. Het gesprek krijgt komische trekjes doordat ondergetekende verwoede pogingen doet daarover te praten, maar de verteller Knap onverdroten niet oninteressante zijwegen blijft inslaan. Wat op zichzelf verklaarbaar is, want veel van zijn activiteiten kenmerken zich door verbijsterende gebeurtenissen/hinderissen op weg naar het doel.

‘Het nadeel van communist zijn is, dat als ze je willen pakken, ze dat doen en daar kun je niet tegen vechten,’ zegt Knap daarover. Het veilen van zijn atelierkerkje en het leeghalen van dat gebouw met daaraan gekoppeld het verdwijnen van al zijn bezittingen, waaronder zijn werkkleding en instrumenten, zijn daarvan voorbeelden, maar het is hier niet de plek daar uitgebreid op in te gaan.

Hoe komt een componist in de jaren zeventig in aanraking met Skrjabin, die in Nederland dan nauwelijks uitgevoerd wordt en daardoor onbekend was? Zoals eerder gezegd: door toeval, want Knap heeft nog nooit van hem gehoord als hij op een zaterdag in zijn atelierkerkje aan de dijk in Westfriesland zijn eigen werk, Harmonische Reflecties, zit te spelen. Hijgend komt vriend en buurman Wim de Vries binnen, die zich heeft uitgeput in een rondje over de dijk hollen en voor koffie aanlegt bij Rolf Knap en hem vraagt: “Speel je Skrjabin?”

Nee dus, maar Wim de Vries is jazzpianist en in de jazzwereld is Skrjabin dan bekender – dankzij het zogeheten Skrjabin-akkoord, dat ook wel het mystiek akkoord wordt genoemd en dat Knap beschrijft als een soort masterakkoord op abstractieniveau, waardoor een musicus er alle kanten mee uit kan. Iets wat uitvoerders van improviserende muziek aanspreekt. Wim de Vries was de bezitter van een aantal, moeizaam uit de bakken bij de communistische boekhandel Pegasus in de Leidsestraat opgeduikelde platen met composities van Skrjabin. En het luisteren daarnaar leidde tot

bewondering en tot activiteiten om deze componist grotere bekendheid te geven. Met als gevolg dat al dertig jaar geleden het Skrjabin Genootschap werd opgericht, een vereniging die inmiddels is overgegaan in een stichting: het Europees Skrjabin Genootschap.

Dit jaar, 2015, wordt de honderdste sterfdag van de componist herdacht. Er is dus veel werk aan de winkel.

Marjo van der Meulen

Dit interview is met toestemming van de journaliste Marjo van der Meulen overgenomen uit de periodiek Rosa Proza, achttiende jaargang nummer 82, maart 2015. Nieuwe bewoners van het Rosa Spier Huis (woon/werkgemeenschap voor bejaarde kunstenaars en wetenschappers) zijn door haar regelmatig geïnterviewd en in de "De Schijnwerper" gezet.

RK

Mijn verhaal over liefde, familie, vriendschap, kunst, sport en politiek

Mijn moeder (Johanna Sophia Catharina Ras) en vader (Jacob Knap) werkten samen in de boekwinkel die mijn ouders hadden gekocht van de heer Bovenkerk. Nieuwe boeken inkopen en verkopen was sindsdien hun werk. Mijn moeder richtte altijd de etalage in en controleerde vaak of mijn vader niet teveél boeken had ingekocht van de handelsreizigers van de uitgevers, die altijd een koffer vol met hun nieuwe “oogst” aan de man probeerden te brengen.

Mijn moeder kwam, evenals mijn vader, uit een nest van aanhangers van Ferdinand Domela Nieuwenhuis.

Mijn grootouders van moeders kant waren min of meer bevriend met hem. Toen zij in de Nieuwe Leliestraat woonden, kwam hij altijd bij hun logeren als hij lezingen gaf in Amsterdam in gebouw Constantia.

Gebouw Constantia aan de Rozengracht 152 en Domela Nieuwenhuis

Wanneer ikzelf bij mijn grootouders op bezoek was (toen woonden zij in een nieuwbouwwijk, de Rombout Hoogerbeetsstraat), of logeerde, constateerde ik dat zij, in tegenstelling tot mijn ouders, slechts twee boeken hadden. Het ene boek droeg de titel: "Huwelijk in kameraadschap", uitgegeven bij Meulenhoff en het andere boek had de titel: "Van Christen tot Anarchist", geschreven door Domela Nieuwenhuis. Hij was aanvankelijk dominee, maar later zwoor hij het geloof af en werd Anarcho-syndicalist.

Anarchosyndicalisme streeft ernaar de solidariteit op onze werkplekken te bevorderen en daarbuiten, waarbij arbeiders aangemoedigd worden om zich onafhankelijk van de regering, bazen en bureaucraten te organiseren om zo te vechten voor hun belangen, als een klasse. Het uiteindelijke doel was een staatloze, klasseloze samenleving, gebaseerd op het principe 'van ieder naar vermogen, aan ieder naar behoefte' – een systeem van vrije raden gevormd door terugroepbare afgevaardigden, vanuit werkplekken en gemeenschappen. Het anarchosyndicalisme is feitelijk een libertair soort communisme.

In twee gebieden in Europa zijn Anarcho-syndicalistische bestuurlijke experimenten uitgevoerd, in de Weimar-republiek, en in het Spaanse Catalonië. In beide zijn democratische, antikapitalistische en succesvolle experimenten uitgevoerd, die echter door Hitler en Franco werden onderuitgehaald, ondanks grote internationale steun ervoor.

De Russische filosoof Michail Aleksandrovitsj Bakoënin is de grondlegger van het anarchistische gedachtegoed.

Bakoënin was een groot tegenstander van het kapitalisme. Het belangrijkste kenmerk van het kapitalisme is volgens Bakoënin, dat de meerderheid van de bevolking zijn arbeidsvermogen verkoopt aan privé-eigenaren van productiemiddelen in ruil voor loon of salaris. De meeste overheden beschermen echter de kapitalistische eigendomsrechten, waardoor een minderheid, van rijkelui, die grote delen van de productiemiddelen, gebouwen en grond bezitten en beheersen, merendeels zonder sociaal te zijn voor de bevolking.

De meeste mensen, loonarbeiders of salaristrekkingen, bezitten geen productiemiddelen, zoals grond, grondstoffen, werkplaatsen (kantoren) en machines. Een arbeider of loontrekking moet zichzelf daarom verkopen, aan een particuliere eigenaar van productiemiddelen (kapitalisten) voor loon, om financieel aan de benodigde bestaansmiddelen te komen. Dus

kan men alleen voedsel en andere bestaansmiddelen verkrijgen door arbeid uit te oefenen op productiemiddelen. Bij het kapitalisme moet de werkende klasse feitelijk kiezen tussen armoede of het werken in loondienst...

Mijn grootouders aan vaderskant kwamen enerzijds voort uit Engels soldatenvolk en anderzijds uit boerenfamilies. Volgens Henri Knap, de dagboekancier van Het Parool en oprichter van de School voor Journalistiek (waar mijn broer Hans studeerde), was die Engelse tak jodenvolk. Op de vlucht voor pogroms uit Oost-Europa waren ze naar het Westen getrokken om daar uiteindelijk in het Engelse leger te gaan. Dat landde later in Noord-Holland om samen met een Russisch Tataren leger Napoleon te verjagen en de weg vrij te maken voor de kroning van Willem (de eerste) van Oranje in 1813.

Henri Knap had dit allemaal uitgezocht bij de archieven van Noord-Holland in Haarlem, omdat hij zich af vroeg of de naam Knap in Nederland een familienaam zou zijn. Tegenover mijn broer Hans en mijn grootvader Piet Knap, die op latere leeftijd een sigarenwinkel was begonnen op het Cornelis Troostplein in Amsterdam, had hij dat mondeling bevestigd.

Henri Knap was een notoire sigarenroker, die woonde op de Churchillaan en om de hoek daar, bij mijn opa, kocht hij altijd zijn sigaren.

Die Oost-Europese familienaam zou vroeger Knappertwitsj zijn geweest, waarvan in de loop der jaren een lettergreep en nog een aantal letters waren verdwenen. Door vermengingen met boerendochters in Noord-Holland zou onze familie zijn ontstaan.

Opa Ras, van mijn moeders kant, had een heel ander verleden. Hij was als pasgeboren baby te vondeling gelegd door een Joods dienstmeisje, dat verkracht was door haar Joodse baas en waarvan zij zwanger was geworden. Maar dat kind wilde zij niet hebben. Daarom deponeerde zij de baby in de portiekingang van de woning van haar voormalige werkgever.

De vondeling is daarna naar het Amsterdamse burgerweeshuis gebracht, waar hij de namen Gerardus Franciscus Ras heeft meegekregen. Hij is uiteindelijk lijstenmaker geworden en had een winkel met werkplaats en woning in de Nieuwe Leliestraat in de Amsterdamse Jordaan. Daar lieten alle Amsterdamse joffers en ook vele andere beroemde tijdgenoten kunstschilders hun schilderijen inlijsten.

Mijn grootmoeder droeg de achternaam Schrik. Haar zuster, de violiste Betsy Schrik, was de allereerste vrouw die werd benoemd als eerste violiste in het Concertgebouworkest, dat toen onder leiding stond van Willem Mengelberg. Mede daardoor hadden mijn ouders een abonnement op de uitvoeringen. Soms ging ik in plaats van mijn moeder of vader mee, waardoor ik als jong kind regelmatig geconfronteerd werd met de symfonische muziek van het orkest waarin mijn oudtante Betsy Schrik (later Van Bremen-Schrik) viool speelde.

Zij was ook in de Jordaan geboren en kreeg in het kader van de verheffing van de arbeidersklasse gratis vioolles bij de wereldberoemde vioolpedagoog Oskar Back, die haar zo voortreffelijk had opgeleid dat zij met succes bij het Concertgebouworkest solliciteerde.

Overigens, mijn moeder en haar broer Gerard kregen allebei vioolles van tante Betsy. Met oom Gerard ging dat heel erg goed, op zijn 14e jaar mocht hij al eens met het toenmalige 'Ons Huis' orkest het vioolconcert van Beethoven uitvoeren! Dat ging (volgens zeggen in de familie) allemaal heel goed.

Maar, jammer genoeg zaagde oom Gerard kort daarna op de elektrische zaagmachine van de lijstenmakerij van zijn vader zijn linker pinktop af. Vanwege dat verlies had hij zijn viool omgebouwd zodat hij het andersom kon proberen. Maar dat beviel hem niet, waardoor hij i.p.v. violist net als zijn vader toch maar lijstenmaker is geworden. NB bij de concurrent van zijn vader: Heijdenrijk.

Later, toen ik als hoboïst in het Concertgebouworkest freelancete om mee te werken aan bepaalde grammofoonplaatopnames van de Mattheuspas-sion o.l.v. dirigent Eugen Jochum, kwam mij via een oudere collega uit het orkest een grappige anekdote ter ore. Op een speciale blazersrepetitie, waarbij de strijkers vrijaf hadden, kwam een van de klarinetten van het Concertgebouworkest te laat op repetitie. Het was onder de orkestmusici bekend dat hij een liefdesrelatie had met de violiste Betsy Schrik. Dus, toen hij naar zijn stoel en lessenaar liep, riep Willem Mengelberg; "U bent véél te laat! U bent zeker met Schrik wakker geworden?"

Later is tante Betsy met de reumatoloog Prof. dr. Jan van Bremen getrouwd. Maar, toen in 1942 alle Joodse musici uit het Concertgebouwor-

kest werden ontslagen, nam Betsy Schrik, om solidair te zijn met de Joodse orkestleden, ook ontslag. Doordat haar man, Jan van Bremen een mooi en hooggeleerd universiteitssalaris genoot, kon zij zich dit principiële gedrag permitteren, in tegenstelling tot vele collega's, die daar als kostwinners zaten. Maar na de oorlog wist zij zich (evenwel met enige moeite) toch opnieuw te laten aanstellen, bij de eerste violen van dit prachtige en wereldberoemde orkest.

Mijn vader kreeg na zijn HBS-opleiding in Amersfoort een mooie baan bij Shell. Hij werd daar uiteindelijk procuratiehouder i.c. reizend directeur voor de afdeling scheepvaartbrandstof. Hij moest dan zieke of gestorven collega's vervangen in alle Nederlandse havensteden. Hij had daarbij natuurlijk een mooi salaris, waardoor mijn ouders ieder jaar, met hun aangekochte kampeerspullen van Carl Denig, een drieweekse vakantiefiets-tocht konden maken.

Meestal fietsten zij gedurende de Interbellumperiode (tussen de twee wereldoorlogen) door Duitsland, richting Polen. Mijn ouders kenden daar politieke vrienden (die een boerenbedrijf hadden) waar zij mochten kamperen. Wanneer zij op de terugweg in de provincie Pruisen aankwamen maakten zij zich bij een boer aldaar klaar voor de terugtocht met hun fietsen.

Toen zij na een aantal dagen klaar stonden voor hun fiets & kampeertocht terug, kwam de betreffende Pruisische boer en gastheer langs met de mededeling: "Knap, voor jullie vertrekken wil ik je nog iets laten zien, dus kom alsjeblieft met mij mee en neem vooral je veldkijker mee."

Zogezegd zo gedaan. Mijn moeder, die mij dit alles na de Tweede Wereldoorlog vertelde, toen ik een jaar of dertig was, bleef achter bij de ingepakte spullen en de fietsen.

De bevriende boer nam mijn vader mee naar de bosrand, waar zij uitzicht hadden op een z.g. tankwal, met daarachter een militaire kazerne. Op die tankwal oefenden de militairen met het in het rulle zand rondrijden en besturen van tanks met rupsbanden. Dit keer oefenden de soldaten met vrachtwagens, met rupsband aandrijving en gestuurde wielen, die daar rondjes reden.

Al gauw werd duidelijk dat deze vrachtwagenchauffeurs systematisch stopten voor het inladen en na zo'n kwartiertje om uit te laden. Wat zij inlaadden waren mensen, waarna de laadklep dicht ging en de uitlaat, met

een scharnier op de laadbak werd aangesloten. Na dat rondrijden waren de ingestapte mensen blijkbaar dood, want zij werden uit de laadruimte gesmeten en in kruiwagens afgevoerd.

Volgens de gastheer van mijn ouders betrof het (in 1929!!!) bewoners van een Joods Psychiatrisch Ziekenhuis, dat gelegen was in de streek achter die militaire kazerne in Pruisen.

Toen in 1933 Adolf Hitler via parlementaire verkiezingen in Duitsland aan de macht kwam, verwachten mijn ouders, doordat Hitler bekend stond als een notoire antisemiet, dat het antisemitisme in Duitsland nu politiek en structureel nog erger zou worden.

Mijn vader, die dus bij Shell werkte, sprak vaak zondags voor de radio, bij de Vrijdenkers Radio Omroep. Omdat Shell in die jaren bepaald geen links georiënteerde werkgever was sprak mijn vader bij zijn lezingen voor de (bij de VARA ondergebrachte) Vrijdenkers Radio Omroep altijd onder de naam Jacq. Erka. Ook onder die naam publiceerde de Vrijdenkersbeweging vaak zijn lezingen, gedrukt in Vrijdenkers week- of maandbladen of pamfletten.

Enfin, om een lang verhaal kort te maken, iemand had de werkgever van mijn vader ingelicht dat Jack Erka het pseudoniem was van Jacques Knap. Vermoedelijk was het iemand van de keuringscommissie van de Omroep. Deze had mijn vaders zondagse bijdrage als zodanig geïnterpreteerd als een economische boycot van de Duitse wapenindustrie in het Ruhrgebied. Mijn vaders lezing was een oproep om het overladen van alle grondstoffen voor dat Ruhrgebied te blokkeren, omdat de antisemiet Hitler in 1933 aan de macht was gekomen.

Dit ging de Shell hoofddirectie klaarblijkelijk te ver, waardoor mijn vader naar het hoofdkantoor te Den Haag werd geroepen, alwaar zij hem ont-sloegen – met een ‘gouden’ handdruk.

In latere jaren is mijn vaders politieke idee van de economische boycot, vooral in het kapitalisme populair geworden, om landen met een centrale of geleide markteconomie te dwingen om hun socialistische economie op te geven om daarna een vrijmarkteconomie te implementeren.

De boekenuitgever en auteur Emanuel Querido bracht mijn ouders in contact met de boekhandelaar Bovenkerk, die zijn zaak aan de Middenweg in Betondorp, waar mijn ouders na hun huwelijk waren gaan wonen, te koop aanbood. Mede dankzij het feit dat mijn vader in een van de vrijdenkers-

bladen een zeer goede recensie had geschreven over Emanuel Querido's boek (in 2 delen) met de titel "Het geslacht der Santiliano's". Vanwege die gunstige recensie had Querido mijn vader gewezen op het feit dat 'Bovenkerks Boekhandel' in Betondorp, Amsterdam Oost te koop was, waardoor die 'gouden' handdruk van Shell door mijn ouders kon worden besteed om boekhandelaars te worden en zo op een andere manier brood op de plank te krijgen.

Overigens, mijn vader was m.i. vermoedelijk de eerste wereldburger die de economische boycot als politiek strijdmiddel aanbeval. Jammer genoeg houden nu rechtse populistische regeringen, zoals de USA samen met de NAVO zich er mee bezig, om landen met een centrale markteconomie te boycotten om ze die manier tot een Westerse democratie (vrijemarkteconomie) te bewegen...

Verderop in mijn memoires treft u een artikel van de hand van Jacques Knap, dat hij geschreven had voor het Boekblad van de 'Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels', onder de mooie titel 'Boekhandelaar in Betondorp'.

Rest mij ook nog iets te vertellen over mijn oudere broer Hans, die op de dag van de Arbeid (1 mei 1933) is geboren op het voormalige adres van mijn ouders in Betondorp. Ikzelf ben vier en een half jaar later geboren, in de woning boven de boekhandel op de Middenweg, op 17 oktober 1937, de sterfdag van Chopin.

Mijn geboorte heeft mijn broer Hans geen goed gedaan. Hij reageerde namelijk als bijna vijfjarig jongetje buitengewoon jaloers, omdat hij niet meer alle aandacht van onze ouders kreeg. Het verdelen van die aandacht maakte hem kwaad, waardoor hij mij vaak schopte onder tafel. Uiteindelijk escaleerde dat in zijn pubertijd zodanig dat hij eerst in Betondorp bij de familie Ottersberg in Betondorp op kamers moest gaan wonen en later in Amersfoort bij tante Jo en oom Simon Knap.

Veel later, op onze oude dag, toen Hans in het Rosa Spier Huis woonde, waar ik ook kwam wonen, trok dat alles pas echt een beetje bij en konden wij heel goed praten over alles wat wij vroeger hadden meegemaakt.

Hans was gedurende zijn arbeidzame leven eerst bij de uitgeverij van Geert van Oorschoot gaan werken en hij ging toen ook bij Henri Knap op de School voor Journalistiek studeren. Later ging hij als boekhandelaar in Rotterdam werken en nog later als journalist in Utrecht, bij het Utrechts

Nieuwsblad. Vervolgens ging hij bij de omroep in Hilversum werken, als journalist/redacteur voor de nieuwsdienst. Daarna ontwikkelde hij zich als wetenschapsjournalist bij Teleac.

Hij redigeerde ook publicaties voor drs. Chriet Titulaer. Hij publiceerde (bij mijn weten) drie stevige boeken, namelijk bij de Bataafse Leeuw "Forschungstelle Langeveld" (Duits afluisterstation in bezet Nederland), vervolgens publiceerde hij bij Ad. Donker "Valentine Prax en Ossip Zadkine" (Portret van een kunstenaarshuwelijk) en bij Aspekt "Ilja G. Ehrenburg (Aspekt-biografie).

Hans Knap is als gevolg van de heftige druk van sloop en verhuizing van het oude Rosa Spier Huis naar de uitermate slecht gelokaliseerde nieuwbouw van het nieuwe Rosa Spier Huis, op vrijdag 20 januari 2017 op zijn 83e jaar overleden. Misschien wel als vele andere bewoners van het oude Rosa Spier Huis, die m.i. vroegtijdig de dood zijn ingejaagd doordat een nieuwe directrice de verhuizing ten leste bekend had gemaakt aan alle bewoners. Sommigen overleden nog vlak nadat zij naar de nieuwbouw waren overgeplaatst, zoals de klassiek geschoolde jazzmusicus Louis van Dijk en iets later ook nog de wereldberoemde Nederlandse operazangeres Cora Canne Meyer.

Op latere leeftijd leerde ik haar kennen in verband met een lezing over geluid en gehoor, die Prof. Dr. Ir. Plomp, van het Instituut voor Zintuigfysiologie, voor het Genootschap van Zangleraren hield, dat zij had opgericht. Daarna liep ik haar weer tegen het lijf, toen zij bewoner werd van het Rosa Spier Huis in het centrum van Laren. Zij was ook aangesloten bij het Dorpscomité *Rosa Spier Huis slopen en verhuizen? Néé!*